

Hádeckými lomy za přírodou i dalekými výhledy

Text a foto: Jan Moravec

Hády jsou nepřehlédnutelnou dominantou Brna. Mohutný rozložitý kopec na severovýchodním okraji města (424 m n. m.) by byl velmi nápadný i sám o sobě, ale díky vysílači na vrcholu a rozsáhlým z daleka viditelným lomům v úbočí vytváří nezaměnitelnou siluetu. Krom toho jde o přírodovědně velice zajímavé území. Od loňska ho představuje nová naučná stezka, vybudovaná v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě.

Ještě v 19. stol. byly Hády označovány – zejména botaniky – za jedno z nejcennějších území jižní Moravy. Byly řazeny hned vedle Pálavy či Podjíví. V roce 1908 však zahájila provoz cementárna v nedalekých Maloměřicích, výrazně vzrostla spotřeba vápence a do úbočí Hádků se začaly nemilosrdně zakusovat lomy. Tedy, ne že by zde předtím žádné nebyly. Vápenec se zde pro místní potřebu těžil zřejmě „odjakživa“. Ale až do počátku

20. století zdejší těžba nepředstavovala žádný vážnější problém, lomy byly drobné a těžilo se v nich spíše nárazově. Po otevření Maloměřické vápenky však území na jižním a jihovýchodním úbočí hory začalo mizet doslova před očima. Zejména pak od 60. let 20. století, kdy byl nad staršími jámovými lomy otevřen rozsáhlý lom etážový. Zároveň s tím byla větší část této oblasti postupně znepřístupněna veřejnosti.

▲
Největší z lomů na Hádech je tzv. Etážový čili Městský lom

Poklady mezi lomy

Rozhodně však není pravda, že na jižním úbočí by bylo těžbou vše zničeno. Již roku 1988 byla ve východním sousedství lomů, v části jižního svahu těžbou nepostížená, vyhlášena přírodní památka Velká Klajdovka. Ještě cennější se však (k velkému překvapení mnohých) později ukázala zachovaná část svahu přímo mezi lomy, dlouho před zraky veřejnosti – včetně té odborné – skryta oplocením těžebního areálu. Kdysi sady a políčka se po opuštění staly útočištěm stepní a lesostepní vegetace z okolí v nevídané koncentraci; bylo zde zaznamenáno na 200 druhů vyšších rostlin, z nichž čtyři desítky jsou na červeném seznamu. Pozoruhodné je i zcela specifické společenstvo, které se zde vytvořilo. Zřejmě z důvodu velmi mělkých a vysýchavých půd tu na mnoha místech porostům nedominuje tráva. Netvoří se tedy stařina a díky tomu, přestože se o tyto pozemky po desetiletí nikdo nestaral, nezarůstají. Toto území, zvané Kavky, bylo v 90. letech bezprostředně ohroženo pokračující těžbou, došlo však k dohodě s těžaři, že půjdou „do hloubky“ a tuto zajímavou lokalitu zachovají.

K zásadnímu obratu v historii Hádů došlo v roce 1997. Tehdy zde byla těžba definitivně ukončena a hledalo se, co s územím dál. Vzhledem k poloze na kraji města se nabízelo využití k nějakým průmyslovým účelům. S tím se však řada lidí nechtěla smířit a postupně se zformovala myšlenka zajistit ochranu celé této oblasti prostřednictvím pozemkového spolku. V roce 2000 tak byl jako základní organizace Českého svazu ochránců přírody založen Pozemkový spolek Hádů. (V témže roce se podařilo vyhlásit Kavky přírodní památkou.)

- ▲ *Pryšec mnohobarvý je často pěstován jako okrasná rostlina; zde se však vyskytuje přirozeně*
- ▼ *V červnu pokrývají zejména Kavky místy souvislé porosty omanu mečolístého*

Významným představitelem teplomilných keřů je na Kavkách i Velké Klajdovce dřín

Výsledkem řady následných jednání s těžařskou firmou bylo, že oní pozemkový spolek postupně ne celých 19 hektarů odkoupil a dalších více jak 30 hektarů si pronajal. Ano, celkem téměř 50 hektarů, zřejmě největší souvislé území v péči pozemkového spolku u nás.

Realizována byla řada zajímavých projektů na přírodní rekultivaci lomů a stabilizaci nelesních porostů, akce pro veřejnost i pro školy. Počáteční zájem veřejnosti, podnícený samozřejmě tím, že se otevřelo dosud zapovězené území, však začal záhy opadat. Na Hádech se koncentrovali především sběrači kovů, bezdomovci a skládky, jak vzpomíná současný předseda Pozemkového spolku Hády Luboš Tichý. Ve snaze toto zvrátit ho napadlo zřídít v jednom z lomů chov lam. Toto Lamacentrum, jak bylo zařízení následně nazváno (www.lamacentrum.cz), skutečně vrátilo zájem o území; dnes díky tomu Hádecké lomy navštíví tisíce lidí ročně.

Do Lamacentra se nedá dojet, každý návštěvník musí doputovat pěšky a tak se s územím Háďů chtě nechtě seznámí. Aby to seznámení bylo úplné, zřídil pozemkový spolek v loňském roce v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě naučnou stezku Hádecké lomy a okolí. Něco přes dva kilometry dlouhá stezka tvoří okruh, ale zároveň dvě možné přístupové trasy od „civilizace“ k Lamacentru. Pro úplnost je nutno poznamenat, že jde již o druhou naučnou stezku na Hádech; stezku Hády a údolí Říčky zřídila o několik let dříve tatáž organizace, lomům se však vyhýbá a vede po temeni hory (částečný souběh obou stezek značený v některých mapách je chyba).

Pro botaniky i geology

Již byla řeč o unikátnosti zdejší vegetace. I když již nedosahuje věhlasu konce 19. století, stále je zde na co se dívat. Brzy z jara nádherné fialové koniklece velkokvěté, později zelenožluté pryšce mnohobarvé, třemdavy bílé (navzdory svému jménu krásně růžové), kosatce různobarvé, sasanky lesní, v červnu souvislé porosty zlatého omanu mečolistého, na podzim hvězdnice chlumní... Abych uvedl alespoň ty nejnápadnější. Z dřevin stojí za zmínku především soliterní duby šípáky, mohutné dřínny či několik vzácnějších druhů růží (galská, bedrníkolistá, malokvětá).

Naučná stezka vás ale seznámí i s tím, co tak snadno nespátříte – tedy se zdejšími živočichy. Na stepní a lesostepní biotopy je vázáno zejména množství bezobratlých; z těch známějších třeba kudlanka nábožná, saranče modrokřídlá či pavouk stepník rudý. Nepřekvapí také přítomnost řady druhů plazů, z nichž místní mají největší radost z ještěrky zelené, která zde byla považována za vyhynulou.

Lomy jsou dokonalou učebnicí geologie. Převážně jsou zde odkryty šedé spodnokarbonské hádko-říčské vápence, ale spatřit lze i starší devonské vápence či červeně zbarvené slepence, pískovce a arkózy, stejně jako mladší vápence jurské. Zatímco

V lomu Džungle jsou od roku 2011 chovány lamy alpaky, sloužící k ekologické výchově i terapeutickým účelům. Toto zařízení, nazývané Lamapark, je častým cílem výletů

NET4GAS BLÍŽ PŘÍRODĚ:

Společnost NET4GAS je spolehlivým a bezpečným provozovatelem přepravní plynárenské soustavy a rozvíjí odpovědnou politiku ochrany životního prostředí s ohledem na budoucí generace. Oblast jejího podnikání s otázkou ochrany přírody úzce souvisí a od toho se odvíjí i dlouhodobá strategie firemní filantropie v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě. NET4GAS je od roku 2007 generálním partnerem ČSOP, od roku 2014 také celostátních přírodovědných soutěží pro děti a mládež Ekologická olympiáda a Zlatý list. Podporuje i další projekty, pro které je motto „Blíž přírodě“ součástí trvale udržitelného rozvoje. Více informací o programu a zpřístupněných přírodních lokalitách najdete na www.blizprirode.cz.

- ▲ *Naučná stezka Hádecké lomy a okolí byla vybudována v roce 2014 v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě*
- ▼ *U sedmé zastávky naučné stezky nalezne návštěvník sloup představující jednotlivé geologické vrstvy zdejší krajiny*

prvohorní usazeniny jsou různě vyvrásněné a mnohdy i „zpréházené“ variským vrásněním, ty druhohorní, pocházející z druhého „brněnského moře“, nad nimi sedí tak, jak byly před více jak 150 miliony let usazeny. Až navštívíte naučnou stezku, najdete to na tabulích poměrně pěkně a srozumitelně nakreslené. A u zastávky č. 7 si navíc můžete prohlédnout „stratigrafický sloup“, tedy asi dva metry vysoký sokl vyžděný z místních hornin v tom pořadí, jak se postupně usazovaly.

Šesté zastavení naučné stezky je věnováno změnám v krajině. V místě s dalekým výhledem lze mimo jiné na unikátní sérii leteckých snímků pozorovat, jak se okolí proměňovalo v posledních sto letech. Apropó, když už jsme u těch výhledů – Hády jsou proslulé i jako vyhlídkové místo. Kromě pohledu na téměř celé Brno s dominantami Petrova a Špilberku je odtud za dobré viditelnosti vidět údajně i alpský Schneeberg, nejvyšší hora Dolního Rakouska. Výhledu je věnována zastávka č. 2, opatřená i panoramatickou fotografií s identifikací více jak čtyř desítek významných brněnských objektů.

Faktickou (poslední, osmé zastavení) i symbolickou tečkou celé trasy je Růženin lom, kde se snoubí skalní stěny s jezírky a rákosinami, vzácné suchomilné i vlhkomilné rostliny bezprostředně vedle sebe. Lom je učebnicovou ukázkou přírodě blízké rekultivace. Podle mnohých jeden z nejkrásnějších lomů v republice. Obdivovat ho můžete i za pomoci povalových chodníčků, vedoucích mokřadní částí. Jen se v teplejších dnech nenechte zaskočit koupajícími se nudisty; Růženin lom je jejich oblíbeným místem. ■

- ▲ Růženin lom s jezírky patří k perlám Hádů
- ▼ Z mnoha míst Hádeckých lomů se otvírají krásné výhledy na celé Brno

